

HTDA je prvi broj časopisa *Fontes* posvetio srednjoj i istočnoj Slavoniji i Srijemu s obzirom na pripadnost tih krajeva Kraljevini Hrvatskoj. U tome broju ujedno su objavljeni dokumenti o istočnim granicama Hrvatske sve do naših dana.

I ovaj broj časopisa *Fontes* u cjelini posvećujemo izvorima za povijest istočne Slavonije i Srijema. U njemu objavljujemo dokumente o Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji za 17. i 18. st. što se čuvaju u vatikanskim arhivima: u ovome broju dokumente iz Tajnoga Vatikanskoga arhiva, a u sljedećemu svesku dokumente iz Arhiva De Propaganda fide. Dva su razloga koja su nas ponukala da to učinimo: ponajprije, među prioritete zadatke Hrvatskoga državnoga arhiva spada evidentiranje i objavljivanje izvora za hrvatsku povijest u stranim arhivima. Vatikanski arhivi pri tome imaju osobito značajno mjesto. Nadalje, ove godine spominjemo se 300. obljetnice Karlovačkoga mira (1699) kada je cijelo područje današnje Đakovačke i Srijemske biskupije oslobođeno od Turaka pod čijom je okupacijom bilo od prve polovice 16. stoljeća. To je bio novi početak života i biskupije, ali i vjerske, materijalne i demografske obnove cijeloga toga kraja. Sačuvani dokumenti koji svjedoče o vremenu turskoga zaposjednuća i naknadne obnove očito će biti poticaj da se povijest srednje i istočne Slavonije te Srijema temeljitije prouči na temelju ovoga do sada gotovo nepoznatoga arhivskoga gradiva. Izuzmemo li turske dokumente (koji nažalost još nisu ni evidentirani za hrvatsko područje u carigradskim arhivima), dokumenti vatikanskih arhiva gotovo da su jedini izvor koji pruža podatke za proučavanje povijesti toga kraja u vrijeme turske okupacije. To je područje nakon Tridentskoga sabora (1545-1563) bilo u crkvenom pogledu podvrgnuto Kongregaciji koncila u Rimu, a crkvenu jurisdikciju obavljali su uglavnom franjevci. Osnutkom Kongregacije za misijska područja 1622. (*De Propaganda fide*) pod njezinu jurisdikciju potpali su svi krajevi koji su bili pod turskim zaposjednućem. Pastoralnu skrb na ovome području neposredno su obavljali franjevci misionari, između kojih su se redovito imenovali biskupi za područje između Save i Drave što se nalazilo pod turskom vlašću.

Gradivo koje ovdje objavljujemo tematski je izbor iz vrlo različitih fondova i serija vatikanskih arhiva, izabrano po načelu sadržajne pripadnosti (pertinencije) Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji. Dugogodišnjim marljivim i nesebičnim radom teolozi i župnici Antun Dević i Ilija Martinović evidentirali su i snimili sve to gradivo. Prikupili su ogromno gradivo, prepisano na preko 4.000 kartica. Pri priređivanju za tisak oslanjali su se na savjete i pomoć stručnjaka, te sada pred sobom imamo stručno priređeni tekst koji objavljujemo u ovom broju *Fontesa*. Jedan dio

naklade objavljujemo i kao zasebnu knjigu u nizu *Monumenta croatica Vaticana*. Na isti način nastavit ćemo objavljivati i preostali dio za tisak pripremljena gradiva.

Premda su priređivači u uvodu iznijeli najznačajnije sadržajne cjeline i fondove odnosno serije vatikanskih arhiva u kojima se oni nalaze, smatramo uputnim ovdje upozoriti na najvažnije skupine spisa i na njihov sadržaj.

Cijelo arhivsko gradivo koje objavljujemo nalazi se u arhivskim fondovima i serijama *Tajnoga Vatikanskoga arhiva* i u *Arhivu De Propaganda fide*. U ovome broju objavljujemo spise iz Tajnoga Vatikanskoga arhiva. To su spisi o imenovanju biskupa, što se nalaze u arhivskom fondu Kongregacije konzistorija (*Archivio consistoriale*), u seriji procesa (*Processus consistoriales*), zatim u fondu Apostolske datarije (*Dataria Apostolica*) u seriji *Processus Datariae*, te najposlije u fondu Bečke nuncijature (*Nunciatura Viennensis*) u seriji *Processus canonici*.

Spisi o imenovanju biskupa ne sadrže samo podatke o kandidatima na stolicu Đakovačke i Srijemske biskupije, nego i o prilikama u biskupiji (smještaj biskupije, svjetovna vlast, katedrala, biskupska rezidencija, nadarbine, župe, sjemeništa, sirotišta, samostani, svećenstvo, broj vjernika, pravoslavaca i muslimana, pastva i sl.).

Druga skupina su izvještaji iz fonda Svetoga zbora sabora (*Sancta Congregatio Concilii*) *Relationes ad limina apostolorum*, to će reći izvještaji koje su u određenim vremenskim razmacima biskupi podnosili papi i nadležnim zborovima Rimske kurije. Ti su izvještaji praktički sadržavali sve značajnije podatke o prilikama u biskupiji. Kako su se oni podnosili nakon pohoda svim župama, sadrže izvanredno vrijedne podatke o stanju župa, crkava i kapela, o materijalnom i čudorednom stanju vjernika, o političkim prilikama, o samostanima. Radi potpunosti, ovdje se objavljuju i izvještaji iz 19. st. (đakovačko-srijemskih biskupa Mandića, Rafaja i Strossmayera).

Konačno, u ovome svesku objavljeni su i spisi iz fonda *Secretaria brevium* koji sadrže korespondenciju s vladarima i svjetovnjacima, a najvećma se odnose na imenovanje biskupa Luke Natalija.

Prema tome, ovaj svezak sadrži gradivo prvenstveno vezano uz đakovačko-srijemske biskupe i njihove odnose sa Svetom Stolicom.

U daljnjim svescima objavit ćemo spise iz Arhiva De Propaganda fide. Previdamo da će to gradivo sadržavati još dva ovakva broja odnosno sveska.

Najposlije, smatramo potrebnim izraziti našu zahvalnost i divljenje dvojici priređivača ovih tekstova. Vođeni ljubavlju prema biskupiji u kojoj žive i rade, nisu žalili truda, vremena, a niti materijalnih sredstava da se uhvate u koštac s mnoštvom zapisa iz sedamnaesta i osamnaestoga stoljeća, koji su stizali u vatikanske arhive, odgonetavali ih paleografski i smisleno i stručno ih priredili za tisak da budu dostupni širem znanstvenom i vjerskom općinstvu da upoznaju prošlost najistočnije hrvatske biskupije.